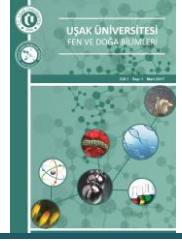

**Uşak Üniversitesi Fen ve Doğa
Bilimleri Dergisi**
Usak University Journal of Science and Natural Sciences

<http://yayinlar.usak.edu.tr/fdb>

Araştırma makalesi

2010-2018 Avrupa Yeşil Başkentleri

Seval Cömertler

Şehir ve Bölge Planlama, Mimarlık Fakültesi, Uşak Üniversitesi, Turkey

Abstract

"Green capital award", which emphasizes the quality of urban life and which stands out with environmentalism, and the cities that obtain this award are not well known in Turkey. Yet very few studies have been conducted to date. Further, this limited existing literature is generally composed of monographic studies. Consequently, a holistic study covering all of the European Green Capitals has not yet entered the national literature.

Because of such a deficiency, it was aimed to examine the concept of the green capital and all the European Green Capitals with their prominent characteristics. For this purpose, firstly a conceptual framework was put forward and then the cities of Stockholm, Hamburg, Vitoria-Gasteiz, Nantes, Copenhagen, Bristol, Ljubljana, Essen and Nijmegen - European Green Capitals between 2010 and 2018 - were examined and candidate cities of the year 2019 were listed. In the study, literature and documentary review method was used and all explanations were visualized and strengthened with images such as pictures, maps and graphics associated with different aspects of the green capital concept such as transportation, energy, infrastructure, nature conservation and urban land use.

The study revealed that the "green capitals" brand provided significant benefits to the winning cities as ecological, economic and cultural, and that the green capital concept is an interdisciplinary research and evaluation area. The study also put forward that the cities selected as European Green Capital had a land use composition with large green areas, that they attached importance to public transport and bicycle use, that their environmental qualities such as clean air and water were high, that they paid attention to conservation of natural areas, use of clean energy resources and sustainable urban development, and that they had contemporary infrastructure facilities.

Keywords: *Green Capital, quality of urban life, city branding, European Union.*

Özet

Kentsel yaşam kalitesine vurgu yapan ve çevreci yönüyle öne çıkan "yeşil başkent ödülü" ve bu ödülü elde eden kentler Türkiye'de yeterince tanınmamakta olup, bu konuda ülkemizde çok az sayıda araştırma yapılmıştır. Sınırlı sayıdaki mevcut çalışmaların da birçoğu monografik özellik göstermektedir. Dolayısıyla, bugüne kadar Avrupa Yeşil Başkenti olmaya hak kazanan kentlerin tamamını kapsayan bütüncül bir çalışma henüz ulusal literatürümüze girmemiştir.

Böyle bir eksiklikten hareketle, bu makalede yeşil başkent kavramının ve bütün Avrupa Yeşil Başkentlerinin öne çıkan yönleriyle incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle kavramsal çerçeve ortaya konulmuş, ardından 2010-2018 yılları arasında Avrupa Yeşil Başkenti olarak seçilen Stokholm, Hamburg, Vitoria-Gasteiz, Nantes, Kopenhag, Bristol, Ljubljana, Essen, Nijmegen kentleri incelenmiş ve 2019 yılının aday kentleri sıralanmıştır. Çalışmada literatür ve belge tarama yöntemi kullanılmış olup, tüm açıklamalar yeşil başkent kavramının ulaşım, enerji, altyapı, doğa koruma, kentsel arazi kullanımı gibi farklı boyutlarını konu alan resim, harita, grafik gibi imajlarla görselleştirilerek güçlendirilmiştir.

*Corresponding author:

E-mail: seval.comertler@usak.edu.tr

Yapılan inceleme “yeşil başkent” markasının bu unvanı taşıyan kentlere ekolojik, ekonomik, kültürel olmak üzere önemli faydalar sağladığını ve yeşil başkent konseptinin interdisipliner bir araştırma ve değerlendirme alanı olduğunu göstermiştir. Çalışma, bugüne kadar yeşil başkent seçilen kentlerin geniş yeşil alanlar barındıran bir arazi kullanım kompozisyonuna sahip olduğunu, ulaşımda toplu taşımaya ve bisiklet kullanımına önem verdiğini, temiz hava ve su gibi çevre kalitelerinin yüksek olduğunu, doğal alanların korunmasına, temiz enerji kaynaklarının kullanımına ve sürdürülebilir kentsel gelişmeye önem verdiğini ve çağdaş altyapı tesislerine sahip olduğunu da göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yeşil Başkent, kentsel yaşam kalitesi, şehir markalama, Avrupa Birliği.*

©2017 Uşak University all rights reserved.

1. Giriş

Son çeyrek asırda, kent markalamaya ilişkin dünyada - başta Avrupa ve Amerika olmak üzere - çeşitli kavramlar, unvanlar ve ödüller geliştirilmiştir. Örneğin yavaş kent (citta slow), kültür başkenti (culture capital), yeşil başkent (green capital) ve miras kent (heritage city) bunlardan sadece birkaçıdır. Bu markalar içinde, “yeşil başkent”, çevreci yönüyle öne çıkan bir yaklaşım olup, bugüne kadar Avrupa’da dokuz adet kent bu unvanı taşımaya hak kazanmıştır.

Ancak, kentsel yaşam kalitesine ve sürdürülebilir gelişmeye vurgu yapan “yeşil başkent” unvanı ve bu unvanı elde eden kentler Türkiye’de henüz yeterince tanınmamakta ve bilinmemekte olup, bu konuda ülkemizde bugüne kadar çok az sayıda araştırma ve yayın yapılmıştır. Sınırlı sayıdaki mevcut çalışmaların da birçoğu tek bir yeşil başkenti konu alan monografik çalışmalardır (Diler, 2012; Metin 2012; Şahin, 2012; Yener, 2012). Şüphesiz ki bu çalışmalar değerlidir, zira yeşil başkent kavramı ve Avrupa Yeşil Başkentleri hakkında ulusal literatürümüze belirli bir katkı yapmış, kendilerinden sonraki araştırmalar için bir altyapı oluşturmuştur. Ancak, bugüne kadar Avrupa Yeşil Başkenti olmaya hak kazanan kentlerin tamamını kapsayan bütüncül bir çalışma henüz literatürümüze girmemiştir.

Böyle bir eksiklikten hareketle, bu çalışmada yeşil başkent kavramı ve 2010-2018 yılları arasında Avrupa Yeşil Başkenti seçilmiş kentlerin öne çıkan yönleriyle incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, çalışma dört ana kısımdan oluşturulmuştur. Birinci kısımda amaç, yöntem ve çalışmanın organizasyonu ortaya konulurken; ikinci kısımda kavramsal çerçeveyi ortaya koymak üzere literatür taraması yöntemiyle yeşil başkent kavramı, ortaya çıkışı, aday yeşil başkentleri değerlendirmede kullanılan ölçütler ve yeşil başkent seçilmenin faydaları açıklanmıştır. Çalışmanın gövdesini oluşturan üçüncü kısımda, 2010-2018 yılları arasında Avrupa Yeşil Başkenti olarak seçilen Stokholm, Hamburg, Vitoria-Gasteiz, Nantes, Kopenhag, Bristol, Ljubljana, Essen, Nijmegen kentleri incelenmiş ve 2019 yılının aday kentleri sıralanmıştır. Bugüne kadar yeşil başkent unvanını kazanmış kentlerin araştırılmasında, her bir kentin yeşil başkent olmak için sunduğu başvuru dosyası incelenmiş, bu kentleri tanıtan kitap, kitapçık, rapor ve broşürler yanı sıra makalelerden yararlanılmıştır. Çalışmanın gerek kavramsal çerçevesinin kurulduğu ikinci kısımda, gerekse Avrupa Yeşil Başkentlerinin incelendiği üçüncü kısımda yer alan tüm açıklamalar yeşil başkent kavramının ulaşım, enerji, altyapı, doğa koruma, kentsel arazi kullanımı gibi farklı boyutlarını konu alan resim, harita, grafik gibi imajlarla görselleştirilerek güçlendirilmiştir. Makalenin son kısmında, bulguların kısa bir özeti ve değerlendirmesi yapılmış, sonraki araştırmalar için öneriler sunulmuştur.

2. Yeşil Başkent Kavramı¹

2.1. Yeşil Başkent Kavramı, Amaçları, Ortaya Çıkışı

“Yeşil başkent” kavramı kısaca bir markayı, bir unvanı, bir ödülü anlatmaktadır.

Kavramın içerdiği temel mesaj insanların sağlıklı kentsel alanlarda yaşama hakkı olduğu, bu nedenle de kentlerin bir yandan insanların yaşam kalitesini yükseltmesi gerektiği diğer yandan çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltması gerekliliğidir.

Mesaj “yeşil kentler yaşama uygundur” sloganıyla bir araya getirilmiş ve ilk defa 2010 yılında Avrupa Yeşil Başkenti unvanı çevre dostu kentsel yaşama öncülük eden kentleri teşvik üzere bir ödül olarak verilmeye başlanılmıştır. İlerleyen yıllarda ise her sene başka bir kent ödüllendirilmeye devam edilmiştir.

Şekil 1. Avrupa Yeşil Başkent Logosu (European Green Capital Web Site, <http://www.europeangreencapital.eu>)

Ancak ödülün fikrinsel oluşumu, aslında daha eski bir tarihe temellenmektedir. 2006’da 15 Avrupa kentinden temsilciler (Tallin, Helsinki, Riga, Vilnius, Berlin, Varşova, Madrid, Ljubljana, Prag, Viyana, Kiel, Kotka, Dartford, Tartu ve Glasgow) Estonya’nın Tallin kentinde bir araya gelerek bir girişim başlatmış, bu girişim çerçevesinde özel bir yeşil vizyonu ortaya koymuşlardır. Bu yeşil vizyonun temel hedefleri yüksek çevresel standartlara ulaşmada tutarlı bir ilerleme gösteren çevre dostu kentleri ödüllendirmek; sürdürülebilir gelişme hususunda kentleri teşvik etmek; başka kentlere ilham vermek üzere rol model sağlamak ve diğer bütün Avrupa kentlerindeki en iyi uygulamaları, deneyimleri tanıtmaktır. İşte, Avrupa Yeşil Başkenti ödülü bu vizyonun bir ürünüdür.

2.2. Değerlendirme Kriterleri

Bir kentin yeşil başkent unvanına layık olabilmesi için hangi vasıflara sahip olması gerekir? Aday kentler hangi kriterlere göre değerlendirilmektedir? Bu sorular, belki de

¹ Yeşil başkent kavramı, amaçları, ortaya çıkışı, politika altyapısı, yeşil başkent olmaya aday kentleri değerlendirme kriterleri, yeşil başkent seçilmenin faydaları gibi konularda ayrıntılı bilgi için başta Avrupa Yeşil Başkentleri web sitesi (<http://www.europeangreencapital.eu>) olmak üzere şu kaynaklardan yararlanılabilir: “Avrupa Yeşil Başkent Unvanı Üzerine” (Yalçiner, 2012), “Avrupa Yeşil Başkentleri” (Tuna, 2012), “Making Our Cities Attractive and Sustainable” (European Commission, 2010a).

yeşil başkentler ile ilgili en merak edilen hususa dikkat çekmektedir. Yani, değerlendirme kriterleri nelerdir?

Komisyonun yeşil başkent olmaya aday kentleri değerlendirmede kullandığı 12 temel gösterge bulunmaktadır. Bu göstergeler,

- İklim değişikliği: azaltım ve uyum
- Yerel ulaşım
- Sürdürülebilir arazi kullanımını içeren yeşil kentsel alanlar
- Doğa ve biyoçeşitlilik
- Hava kalitesi
- Akustik çevre kalitesi
- Atık üretimi ve yönetimi
- Su yönetimi
- Atık su arıtımı
- Eko-inovasyon ve sürdürülebilir istihdam
- Enerji performansı
- Entegre çevre yönetimi konularını kapsamaktadır.

Aday kentleri değerlendirmede kullanılan bu göstergelerin bir kısmı hava ve su kalitesi gibi çevrenin doğal öğeleriyle, bir kısmı kentsel arazi kullanımı ve ulaşım ile bir kısmı enerji ve altyapı ile ilgili olup, aslında bu göstergeler yeşil başkent seçilen kentlerin ortak niteliklerine işaret etmektedir. Yani sıra, bu göstergeler yeşil başkent konseptinin interdisipliner bir araştırma ve değerlendirme alanı olduğuna da işaret etmektedir. Zira göstergelerin bir kısmı şehir ve bölge planlama, bir kısmı çevre mühendisliği, inşaat mühendisliği, bir kısmı kentsel tasarım, mimarlık, peyzaj mimarlığı, bir diğer kısmı doğa bilimleri ve bir başka kısmı ise şehir markalama ve pazarlamayı da içeren ekonomi ve kamu yönetimi gibi disiplinlerin ilgi alanlarına girmektedir.

2.3. Yeşil Başkent Seçilmenin Faydaları

Aday bir kent Avrupa Yeşil Başkenti seçildikten sonra – gerek bu unvanı taşıdığı yılda gerekse ilerleyen yıllarda - uzun bir süre birçok avantaj yakalamakta ve beraberinde çeşitli kazanımlar elde etmektedir. Bu kazanımlar ekonomik, ekolojik ve başka alanlarda olabilmektedir. Avrupa Komisyonu Yeşil Başkent Unvanını elde eden kentlerin kazanımlarını yedi maddede özetlemekte ve çeşitli kentlerden örnekler vererek bu maddeleri detaylandırmaktadır (European Commission, 2016a).

Komisyonun açıklamalarına göre, örneğin, 2011 yılının Avrupa Yeşil Başkenti olan Hamburg, hayata geçirdiği fikirler treni uygulamasının da etkisiyle ulusal ve uluslararası medyada olağanüstü bir düzeyde yer almıştır. Beraberinde, şehir yenilikçi teknolojileri olan yeşil bir metropol olarak tanınmış ve bu tanınma uzun dönemli büyük bir etkiye sahip olmuştur. Öyle ki, yalnızca 2008'den 2012'ye kadar olan süreçte, kentteki yenilebilir enerji sektöründeki işlerin sayısında %57'lik bir artış yaşanmıştır.

Şekil 2. Hamburg Avrupa'nın en yeşil kentlerinden biri (European Commission, 2011, s: 12)

Benzer kazanımlar 2012 yılının Avrupa Yeşil Başkenti olan Vitoria-Gasteiz örneğinde de görülmektedir. Kent taşkın önleme çalışmaları ve sahip olduğu yeşil kuşağına 250.000 adet ağaç ilave etmek gibi 2020 yılına kadar sürecek çeşitli çevre projeleri için, milyonlarca avroluk sponsorluk içeren harici fonları kullanma ve diğer kurumlarla anlaşmalar yapma imkânına kavuşmuştur. Ayrıca, Vitoria-Gasteiz kurduğu uluslararası ittifaklarla Çin, Danimarka, Brezilya, ABD ve Latin Amerika ile yeni işler geliştirme fırsatı yakalamıştır. Ayrıca, şehrin profilinin yükselmesi ile kente gelen uluslararası turistlerin sayısında belirgin bir artış gerçekleşmiştir.

Sonuç olarak, Hamburg ve Vitoria-Gasteiz kentleri üzerinden örneklendirilen kazanımlar özetle şunlardır:

- 1) Turizmde artış (turist sayısında ve turizm gelirlerinde artış)
- 2) Uluslararası medyada olumlu bir şekilde yer alma, böylece kentin pozitif tanınırlığının artması
- 3) Uluslararası ittifaklarda, iş birliklerinde artış
- 4) Yeşil bir başkentin yabancı yatırımcılar için daha çekici bulunması nedeniyle yeni işlerin gelişmesi
- 5) Sponsorluk ve bağışların katkısıyla çevre projelerine daha yoğun bir vurgunun yapılabilmesi
- 6) Vatandaşlar arasında gurur
- 7) Çevresel sürdürülebilirliğin geliştirilebilmesine devam etmek için yakalanan momentum

3. 2010-2018 Avrupa Yeşil Başkentleri

Avrupa Yeşil Başkenti ödülü ve unvanı ilk defa 2010 yılında Stokholm'e verilmiştir. Bugüne kadar ise toplam 8 farklı ülkeden 9 kente verilmiştir. Bu kentler Stokholm, Hamburg, Vitoria-Gasteiz, Nantes, Kopenhag, Bristol, Ljubljana, Essen ve Nijmegen'dir.

Yalçiner (2012) Stokholm, Hamburg, Vitoria-Gasteiz ve Nantes kentleri üzerine yapmış olduğu çalışmasında, yeşil sistem kurma çabasının, katı atık ve su yönetiminin, toplu

taşımada ve yenilebilir enerjide yenilikçi yaklaşımlara sahip olmanın ve karbondioksiti azaltmada başarılı olmanın yeşil başkentlerin ortak özellikleri olduğunu belirtmiştir.

Şekil 3. Sol: Avrupa'nın ilk yeşil başkenti Stockholm (European Commission, 2010b, s: 11). Sağ: Avrupa'nın 2017 yılı yeşil başkenti Essen'de doğa koruma alanı (Essen Application for European Green Capital Award, Part-4, s: 19)

3.1. Stokholm (İsveç): 2010 Avrupa Yeşil Başkenti

Nüfusun %95'inin bir yeşil alana en fazla 300m mesafede yaşadığı Stokholm, kuzeyin Venedik'i olarak bilinir ve İskandinavya'nın en güzel, en temiz ve en yeşil-mavi kentlerinden biridir (Stockholm European Green Capital-2010, 2010). Merkezinden yaklaşık 20 dakikalık bir yolculuk ile ormana ve doğaya açılan bu kentin %30'u park, bahçe ve yeşil alanlardan, %35'i su yollarından, %35'i ise yapılaşmış alanlardan oluşmaktadır (Diler, 2012).

Avrupa'nın ilk yeşil başkenti olan Stokholm, bu ödüle çevreci özelliklerin gerçekleştirilmesi adına entegre bir idari yapıya sahip olması, 1990'dan itibaren karbon dioksit salınımını %25 oranında düşürmesi ve 2050'den itibaren fosil yakıt kullanımını bırakmayı hedeflemesinden dolayı layık görülmüştür (Tuna, 2012).

Ayrıca temiz suyun korunması, bu yönde planlamalar yapılması, yenilikçi atık sistemi, gürültü kirliliğinin azaltılması, çevre dostu ulaşım politikaları Stokholm'ün sürdürülebilirlik bağlamında öne çıkan diğer özellikleridir. Örneğin, **Şekil 4'**deki grafikler incelendiğinde, şehirdeki yolculukların yarıdan fazlasının toplu taşıma, yaya ya da bisiklet ile sağlandığı (soldaki grafik); şehir merkezi içindeki yolculukların ise yalnızca çok küçük bir oranının otomobil ile sağlandığı, yolculukların yarıdan fazlasının yaya olarak gerçekleştirildiği görülmektedir (sağdaki grafik).²

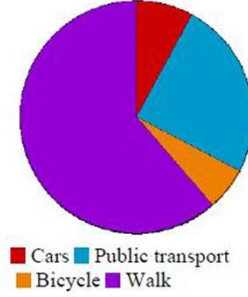
² Yeşil Başkent Stokholm hakkında ayrıntılı bilgi için başta Stokholm Başvuru Dosyası (Stockholm Application for European Green Capital Award – Revised Version) olmak üzere şu kaynaklardan yararlanılabilir:

- Avrupa Birliği'nin İlk Yeşil Başkenti Stockholm (Diler, 2012)
- Stockholm European Green Capital 2010 (European Commission, 2010b)
- Stockholm, The First European Green Capital Final Report (The City of Stockholm, <http://ec.europa.eu/environment/europeangreen-capital/winning-cities/2010-stockholm/>)

Figure 2.2 Proportion of all journeys to the city.

Figure 2.3 Proportion of all journeys within the innercity.

Şekil 4: Stokholm’de kentlilerin ulaşım tercihleri (Stockholm Application for European Green Capital Award – Revised Version, s: 15).

3.2. Hamburg (Almanya): 2011 Avrupa Yeşil Başkenti

Yaklaşık iki milyonluk nüfusu ile Avrupa’nın en kalabalık Yeşil Başkenti olan Hamburg, bir çok metropol zorluğu ile karşı karşıya olmasına rağmen, bu zorluklara yeşil cevaplar aramış ve bu çabalarının sonucunda yeşil başkent unvanını almaya hak kazanmıştır. Elbe Nehri’nin kıyısında gelişen Hamburg, Almanya’nın ikinci büyük şehri ve aynı zamanda Avrupa’nın ikinci yeşil başkentidir.

Hamburg gelecek planlarında yeşil vizyonuna sıkı sıkıya bağlı olup, entegre ve katılımcı bir planlama stratejisi izlemektedir. Bu çerçevede, 2020 yılına kadar karbondioksit emisyonlarını %20 oranında azaltma, 2050 yılına gelindiğinde ise %80 oranında azaltmış olma kentin hedefleri arasında sayılabilir. Hali hazırda bu emisyonlar 1990 yılına kıyasla %15 oranında azaltılmıştır.³

Avrupa’nın en önemli liman kentlerinden biri olan Hamburg’da ulaşım sistemi de çok gelişmiştir. Yeşil ulaşım politikalarının bir sonucu olarak, toplu taşıma ve bisiklet ulaşımı yüksek standartlarda ve performans seviyelerindedir.

Liman bölgesindeki 10 mahalleyi ve 388 hektarlık bir alanı kapsayan kentsel dönüşüm projesi, Hamburg’un yeşil bir başkent olarak öne çıkan önemli yönlerinden bir diğeridir. 2025 yılında tamamlanması öngörülen 10 milyar dolarlık bu proje ile 12.000 kişilik yeni konut ve 45.000 kişilik işyeri sunulacaktır. Projenin %40’ı tamamlanmış olup, tamamlanan kısımlarda ünlü mimarların, tasarımcıların projelendirdiği yeni ve yeşil teknoloji ürünü yapılar yer almaktadır. Danimarkalı mimar Henning Larsen tarafından tasarlanan der Spiegel Dergisinin yönetim binası, Behnisch Mimarlık tarafından tasarlanan iki ödüllü bina – Marco Polo Kulesi ve Unilever – bunlardan bir kısmıdır (Tuna, 2012).

Hamburg 2011 yılında Avrupa Yeşil Başkenti unvanını üstlenmesiyle birlikte, sıra dışı, yenilikçi bir projeye imza atmıştır: Fikirler Treni Projesi. Fikirler treni her biri hareketlilik, enerji, iklim koruma, doğa, ekonomi, tüketim gibi yeşil bir şehirde yaşamın

³ 2011 Avrupa Yeşil Başkenti Hamburg’un yeşil vizyonu ve çeşitli kentsel, çevresel göstergeleri hakkında ayrıntılı bilgi için başta Hamburg Başvuru Dosyası (Hamburg Application for European Green Capital Award) olmak üzere “Hamburg European Green Capital 2011” (European Commission, 2011) ve “Hamburg – European Green Capital 2011, Final Report” (Ministry of Urban Development and Environment, 2012) raporlarından faydalanılabilir.

farklı bir yönünü konu alan yedi adet vagondan oluşan mobil bir sergidir. Hamburg ve diğer çevre dostu kentlerin en iyi uygulamalarını çok geniş bir kitleye tanıtmayı amaçlayan sergi, bir şehrin insanların yüksek yaşam kalitesinin keyfini sürdürdüğü, sürdürülebilir, çevre dostu bir kent olmayı nasıl başarabileceğini göstermiştir. Tren her yaştan uzman ve ziyaretçinin ilgisini çekmiş ve Varşova, Malmö, Kopenhag, Brüksel, Viyana, Barselona, Marsilya gibi birçok şehirde durmuştur. Şekil 5 Fikirler treninin tur planını göstermektedir (European Commission, 2011).

Şekil 5. Hamburg fikirler treni tur planı (European Commission, 2011, s: 49)

3.3. Vitoria-Gasteiz (İspanya): 2012 Avrupa Yeşil Başkenti

Köklü bir tarihe sahip olan yaşlı Vitoria-Gasteiz kenti, Avrupa'nın üçüncü yeşil başkenti ve aynı zamanda 240.000'i aşan nüfusu ile Bask Bölgesi'nin başkentidir. 1950'lere kadar yaklaşık 50.000 kişilik nüfusu ile küçük bir Ortaçağ kenti hüviyetini koruyan Vitoria-Gasteiz, makine sanayi sektörünün etkisiyle yoğun bir göç almış, ancak akılcı planlama yaklaşımları sayesinde göçün sonucu olan hızlı kentsel büyümenin çevresel etkilerini asgari seviyede tutmayı başarmıştır (Metin, 2012)

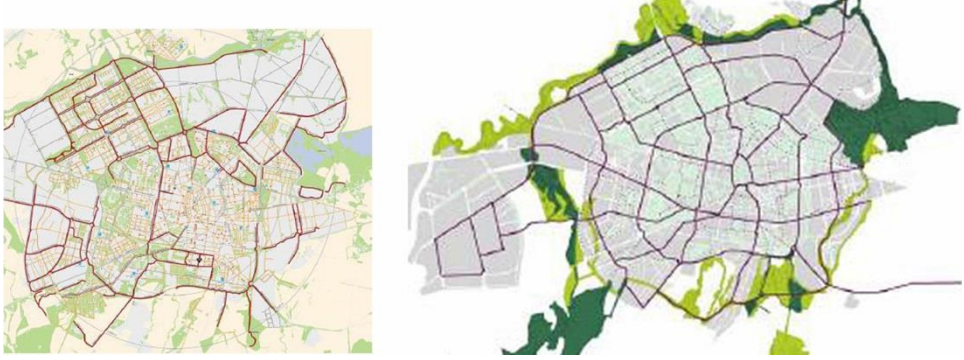
Bu kent sürdürülebilir arazi kullanımını içeren yeşil kentsel alanları, biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerine yardımcı olmak için geliştirdiği sayısız somut önlemleri, çevre dostu ulaşım sistemi ve su yönetimi konusunda iddialıdır. Vitoria-Gasteiz'e ilişkin hazırlanan raporlar incelendiğinde, su kıtlığını yönetmenin bu kentin idarecileri için en önemli meselelerden biri olduğu görülmektedir. Kentte su kalitesini artırma, kayıpları azaltma, su tüketimini azaltma ve sürdürülebilir tüketim yönünde çalışmalar devam etmektedir.⁴

⁴ Yeşil Başkent Vitoria - Gasteiz hakkında ayrıntılı bilgi için şu kaynaklardan yararlanılabilir:

- Vitoria-Gasteiz Başvuru Formu (European Green Capital Award 2012-2013 Vitoria-Gasteiz)
- Avrupa'nın Üçüncü Yeşil Başkenti, Vitoria - Gasteiz (Metin, 2012)
- Vitoria - Gasteiz European Green Capital 2012 (European Commission, 2012b)
- Vitoria - Gasteiz 2012 European Green Capital, Final Report (The City of Vitoria-Gasteiz, <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2012-vitoria-gasteiz/>)

Çok yüksek oranda kamusal yeşil alanlara sahip olan Vitoria-Gasteiz’de nüfusun tamamı bir açık yeşil alana en fazla 300m mesafede yaşamaktadır. Ayrıca kenti çevreleyen yeşil kuşak doğayı kente taşımaktadır. Bu kentte yeşil alanlar salt bir rekreasyon alanı olmanın ya da bitkiler ve hayvanlar için bir habitat işlevi görmenin yanı sıra, eğitici bir alan olarak da değerlendirilmektedir. Şekil 6’da kentin bisiklet ağı sistemi (mevcut ve öneri) ve açık yeşil alanları görülmektedir.

Şekil 6. Sol: Vitoria-Gasteiz kentinin bisiklet yolu ağı – 2010 Sağ: Vitoria-Gasteiz bisiklet yolları master planı, gelecek senaryosu (European Green Capital Award 2012-2013 Vitoria-Gasteiz, Soldaki resim s: 18, Sağdaki resim s: 22)

3.4. Nantes (Fransa): 2013 Avrupa Yeşil Başkenti

Batı Fransa’da, Atlantiğe yakın bir yeşil harikası olarak bilinen Nantes yaklaşık 600.000 nüfusu ile çok canlı bir şehirdir. Bir yeşil başkent olarak Nantes’de en öne çıkan özellik, kentin sürdürülebilir ulaşım politikalarıdır. Son 10 yılda, kentte toplu ulaşım, yaya ulaşımına ve bisiklete ağırlık veren, sürdürülebilir bir ulaşım politikası benimsenmiştir. Bu politikalar çerçevesinde, kentsel gelişmenin araç trafiğini en aza indirgeyecek şekilde düzenlenmesi, bisiklet altyapısının kurulması ve elektrikli tramvayların yeniden üretilmesi çalışmaları devam etmektedir. Ulaşım politikaları Nantes’de hava kirliliğinin azaltılmasına da katkı yapmıştır (European Commission, 2012a).

Şekil 7. Mimaride ekolojik duyarlılık, Manny Binası, Nantes (European Commission, 2012a, s: 55)

Ulaşım politikalarında izlenen çevreci duyarlılık, aslında Nantes'de başka alanlarda da izlenebilmektedir, örneğin mimaride. Şekil 7'de farklı cephe tasarımıyla dikkat çeken, ancak tasarımda estetik kaygılar kadar ekolojik boyutun da dikkate alındığı çağdaş bir yapı görülmektedir.⁵

3.5. Kopenhag (Danimarka): 2014 Avrupa Yeşil Başkenti

Avrupa'nın beşinci yeşil başkenti olan Kopenhag, Danimarka'nın da idari başkenti ve aynı zamanda en kalabalık kentidir. Kopenhag Avrupa Yeşil Başkenti unvanına aday olduğunda, rakipleri arasında Türkiye'den de iki kent vardı: Bursa ve Trabzon. Bu iki kent 2014 Avrupa Yeşil Başkenti unvanına aday olmuş ancak seçilememişlerdir. Neticede 2014 Avrupa Yeşil Başkenti unvanını almaya Kopenhag kenti hak sahibi olmuştur (Yalçın, 2012).

Kuzey Avrupa'nın soğuk Viking kenti Kopenhag dünyanın en yaşanabilir kentleri arasında gösterilmekte olup, Yener (2012) bunda en büyük payın, yeşil değişimleri sahiplenen kentlilere ait olduğunu belirtmektedir.

Çeşitli kuruluşlar, şirketler ve üniversitelerle işbirliği içinde olan Kopenhag, kentsel planlama ve tasarım yanı sıra yeşil ekonomi açısından çok başarılı bir model olarak görülmektedir. Bu bağlamda, kuzey liman bölgesine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar özel bir öneme sahip olup, bölgedeki çalışmalar eko-teknolojilere odaklanan yeşil bir laboratuvar içermektedir. Kopenhag ulaşım politikaları açısından da model bir kenttir. Özellikle de bisiklet ulaşımı. Kopenhag'ın hedeflerinden biri, kentlilerin %50'sinin işlerine, okullarına bisiklet ile ulaşabilmesidir. Bu büyük bir hedeftir ve Kopenhag kenti bu hedefe ulaşma noktasında çok kararlı ve hırslıdır, tıpkı 2025 yılına kadar ulaşmayı istediği nötr-karbon hedefi gibi.⁶

---

⁵ Avrupa'nın dördüncü yeşil başkenti Nantes hakkında ayrıntılı bilgi için başta Nantes Başvuru Dosyası (Nantes Application for European Green Capital Award) olmak üzere şu kaynaklardan yararlanılabilir:

- Nantes European Green Capital 2013 (European Commission, 2012a)
- Avrupa'nın Dördüncü Yeşil Başkenti: Nantes (Şahin, 2012)

⁶ 2014 Avrupa Yeşil Başkenti Kopenhag hakkında ayrıntılı bilgi için başta Kopenhag Başvuru Dosyası (Copenhagen Application for European Green Capital Award) olmak üzere şu kaynaklardan yararlanılabilir:

- Copenhagen European Green Capital 2014 (European Commission, 2013)
- Avrupa'nın Beşinci Yeşil Başkenti: Kopenhag (Yener, 2012)

Şekil 8. Kopenhaglıların gündelik kentsel yaşam kalitesini yükselten açık-yeşil alanlar (European Commission, 2013, Soldaki resim s: 50, Sağdaki resim s: 36)

3.6. Bristol (İngiltere): 2015 Avrupa Yeşil Başkenti⁷

Yarım milyon kişiye yaklaşan nüfusu ile İngiltere'nin en kalabalık ve en yeşil kentlerinden biri olan Bristol, Avrupa Yeşil Başkent Seçim Jürisini ulaştırma ve enerji alanındaki yatırım planlarıyla etkilemiştir. Avrupa Yeşil Başkentlerinin resmi internet sitesinde, şehrin 2015 yılına kadar ulaştırma iyileştirmeleri için 500 milyon avroluk, 2020 yılına kadar enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji yatırımları için 300 milyon avroluk bir bütçe ayırdığı, ayrıca 2030 yılına kadar dijital ve düşük karbonlu sektörlerde 17.000 yeni iş hedefi ile düşük karbon endüstrisi için bir Avrupa merkezi olma hedefine sahip olduğu ve 2012 yılında yeşil ekonomide % 4,7'lik bir büyüme gösterdiği belirtilmektedir. Enerji performansını yükseltme çalışmaları kapsamında, 2005-2010 yılları arasında evsel enerji kullanımı %16 oranında azaltılmış, konutların enerji verimliliği ise 2001-2011 yılları arasında %25 oranında artırılmıştır. Bu göstergeler temelinde, enerji verimliliğini esas alan ve yeşil ekonomiyle büyüyen Bristol kenti İngiltere, Avrupa ve hatta tüm dünyadaki kentler için yenilikçi bir model olarak değerlendirilmektedir. (Bristol Application for European Green Capital Award, Part-8).

Şekil 9'da Bristol atık su tesislerinde kullanılmak üzere enerji üreten güneş enerjisi panelleri görülmektedir. Bu paneller enerji nakil maliyetini en aza indirmek ve enerji verimliliğini artırmak için atık su arıtım tesisinin hemen yanında kurulmuştur. Yağışı bol güneşi az olan bir ülkede, yenilenebilir enerjiye ve enerji performansına verilen bu önem, güneşi bol olan coğrafyalardaki gelişmekte olan kentlerin çok ders alması gereken bir durumdur.

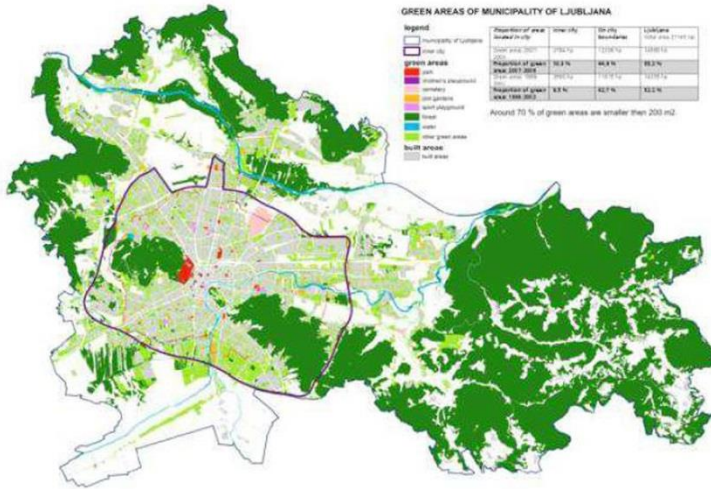
⁷ Yeşil Başkent Bristol hakkında ayrıntılı bilgi için Bristol Başvuru Dosyasından (Bristol Application for European Green Capital Award) yararlanılabilir.

Şekil 9. Atık su arıtma tesisine enerji üreten güneş panelleri (Bristol Application for European Green Capital Award, Part-8, s: 10)

3.7. Ljubljana (Slovenya): 2016 Avrupa Yeşil Başkenti

Avrupa'nın yedinci yeşil başkenti olan Ljubljana, aynı zamanda Slovenya'nın idari başkentidir. Aslında kent 300.000'e yakın nüfusu ile ülkesinin siyasi, idari, kültürel ve ekonomik merkezidir.⁸

Şekil 10. Üçte ikisi yeşil alanlardan oluşan Ljubljana bölgesi kent ormanın içinde, orman kentin içinde denilebilecek şekilde, yeşille iç içe geçmiş bir arazi kullanım örüntüsü göstermektedir (Ljubljana Application for European Green Capital Award, Part-3, s: 4) Ljubljana'nın Avrupa Yeşil Başkenti unvanını kazanmasını sağlayan en önemli husus, kentin sürdürülebilirlik bağlamında son 10-15 yıl içinde gerçekleştirdiği önemli dönüşümlerdir. Peki, bu dönüşümler nelerdir?

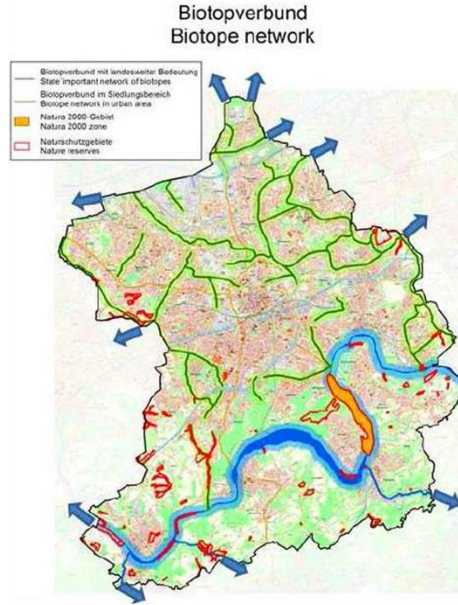
Bu dönüşümlerin en önemlilerinden biri ulaşım ve kent merkezinin yayalaştırılması ile ilgilidir. Daha önceleri otomobil ulaşımının ağırlıklı olduğu kent, son yıllarda toplu taşıma, yaya ve bisiklet yolu şebekelerine yönelmiştir. Ayrıca, Ljubljana, kenti karakterize eden yeşil alanların korunması ve geliştirilmesi hususunda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Kentte 2000'den fazla ağaç dikimi, beş yeni park inşası, Sava Nehri'ndeki

⁸ 2016 Yeşil Başkenti Ljubljana hakkında ayrıntılı bilgi için Ljubljana Başvuru Dosyasından (Ljubljana Application for European Green Capital Award) yararlanılabilir.

setlerin yeniden canlandırılması gibi birçok çevresel iyileştirme projesi uygulamaya koyulmuştur. Bunlara ek olarak, kent afet yönetimi konusundaki deneyimlerini ve çözümlerini başka kentlerle paylaşmıştır. Ayrıca Ljubljana atık su arıtımı konusunda önemli ilerlemeler göstermiş ve hatta kendisine sıfır katı atık hedefi belirlemiştir (Ljubljana Application for European Green Capital Award).

3.8. Essen (Almanya): 2017 Avrupa Yeşil Başkenti

Yarım milyonu aşan nüfusu ile Essen Avrupa'nın sekizinci, Almanya'nın ikinci yeşil başkentidir. Kuzey Rhine-Westphalia eyaletinin bu eski madencilik ve sanayi kenti, şimdilerde kendisini bir "dönüşüm kenti" olarak tanımlamakta ve köklü sanayi geçmişinin sorunlarını bertaraf edip kendisini yeşil bir kent olarak yeniden üretmek istemektedir. Essen Avrupa Yeşil Başkenti ödülü için sunduğu başvuru dosyasında, kentin yeşillendirilmesine, yeni yeşil alanlar üretilmesine, biyolojik çeşitliliğin geliştirilmesine ve doğa koruma çalışmalarına verilen öneme, bu çerçevede gerçekleştirilen bir dizi uygulamaya, şehir içinde oluşturulan yeşil ve mavi koridorlara dikkat çekmiştir.⁹

Şekil 11. Essen biyotop ağı (Essen Application for European Green Capital Award, Part-4, s: 11)

Ayrıca, entegre çevre yönetimi alanında örnek teşkil eden Essen, iklim değişikliği, hava kalitesi, atık yönetimi, enerji performansı dahil olmak üzere göstergelerin çoğunda sürekli olarak güçlü bir performans ortaya koymaktadır (<http://www.europeangreencapital.eu>).

⁹ Essen hakkında ayrıntılı bilgi için Essen Başvuru Dosyasından (Essen Application for European Green Capital Award) yararlanılabilir.

3.9. Nijmegen (Hollanda): 2018 Avrupa Yeşil Başkenti

170.000'den fazla nüfusu ile Nijmegen, Hollanda'nın doğusunda Arnhem-Nijmegen metropolitan alanındaki en büyük şehirdir. Nijmegen Avrupa Yeşil Başkenti ödülü için sunduğu başvuru dosyasında, Hollanda'nın yerel sürdürülebilirlik gösterge puanı en yüksek kenti olarak görülmektedir (Nijmegen Application for European Green Capital Award, Introduction, s: 4).

Avrupa Yeşil Başkenti kampanyası çerçevesinde kentin temel hedefi sağlıklı ve müreffeh bir şehir haline gelmek olarak belirlenmiştir. Ayrıca Nijmegen kenti 2045 yılına kadar enerji açısından nötr olmayı hedeflemektedir. Dahası, Avrupa'nın dokuzuncu yeşil başkenti, hedeflerine paydaşlarıyla birlikte ulaşmayı hedefliyor. Bu çerçevede Nijmegen'de enerji projelerine halkın katılımı çok önemsenmektedir. Ayrıca yeşil ve mavi altyapı ve biyolojik çeşitlilik projelerinin geliştirilmesine sivil katılımı artırmak için "Yeşil Bağlantılar" isimli bir kampanya yürütülmektedir.¹⁰

3.10. 2019 Avrupa Yeşil Başkent Adayı Kentler

Avrupa Birliği 16 Kasım 2016'da, 2019 yılı aday kentlerinin listesini açıklamıştır. Bu listeye göre, 2019 yılı için Avrupa Yeşil Başkenti olmak üzere 11 ülkeden, 13 kent aday olmuştur. Bu kentler Arad (Romanya), Bolonya (İtalya), Floransa (İtalya), Funchal (Portekiz), Gent (Belçika), Lahti (Finlandiya), Lizbon (Portekiz), Oslo (Norveç), Peç (Macaristan), Seville (İspanya), Strazburg (Fransa), Tallin (Estonya) ve Vroslov'dur (Polonya).

2019 yılı Avrupa Yeşil Başkentini belirlemeye yönelik değerlendirmeler iklim değişikliği, yerel ulaşım, sürdürülebilir arazi kullanımını içeren yeşil kentsel alanlar, doğa ve biyoçeşitlilik, hava kalitesi, akustik çevre kalitesi, atık üretimi ve yönetimi, su yönetimi, atık su arıtımı, eko-inovasyon ve sürdürülebilir istihdam, enerji performansı ve entegre çevre yönetimine ilişkin göstergeler baz alınarak devam etmektedir (European Commission, 2016b).

4. SONUÇ

Yeşil başkent bir marka, unvan ve ödül olup, aday bir kent Avrupa Yeşil Başkenti seçildikten sonra birçok avantaj yakalamakta, beraberinde çeşitli kazanımlar elde etmektedir. Bu kazanımlar turizmde artış, yabancı yatırımcıları cezbetme, çevre odaklı projelerin desteklenmesi gibi ekonomik, ekolojik ve başka alanlarda olabilmektedir.

Avrupa Yeşil Başkenti unvanına aday kentleri değerlendirmek için çeşitli göstergelerden yararlanılmaktadır. Bu göstergeler, bir yandan yeşil başkentlerin ortak vasıflarına işaret ederken bir yandan da yeşil başkent konseptinin interdisipliner bir araştırma ve değerlendirme alanı olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla bu konuda gerçekleştirilecek kapsamlı ve derinlemesine araştırmalar/değerlendirmeler birçok disiplinden uzmanın katılımını gerektirmektedir.

Stokholm Avrupa'nın ilk yeşil başkentidir. Onu 2012 yılında Almanya'nın öne çıkan sanayi kentlerinden biri olan Hamburg izlemiştir. 2012, 2013 yıllarında İspanya ve Fransa'dan iki küçük kent (Vitoria – Gasteiz ve Nantes) Avrupa Yeşil Başkenti unvanını

---

¹⁰ 2018 Yeşil Başkenti Nijmegen hakkında ayrıntılı bilgi için Nijmegen Başvuru Dosyasından (Nijmegen Application for European Green Capital Award) yararlanılabilir.

taşımışlardır. Avrupa'nın beşinci Yeşil Başkent ödülü ise aynı zamanda Danimarka'nın da başkenti olan Kopenhag'a verilmiştir. İlerleyen yıllarda Bristol, Ljubljana, Essen ve Nijmegen kentleri Avrupa Yeşil Başkenti unvanını almaya hak kazanmıştır. Bu kentlerin birbirinden farklılaşan yönleri olmakla birlikte, ortak yönleri geniş yeşil alanlar barındıran bir arazi kullanım kompozisyonuna sahip olmaları, ulaşımında toplu taşımaya ve bisiklet kullanımına önem vermeleri, hava ve su kalitelerinin yüksek olması, doğal alanların korunması ve temiz enerji kaynaklarının kullanımına önem vermeleri, yanı sıra çağdaş altyapı tesislerine sahip olmaları olarak sıralanabilir. Ayrıca bu kentlerde, nitelikli çevrelerin üretilmesi ve sürdürülmesi entegre bir yönetim işi olarak ele alınmaktadır. 2019 yılı için ise, Avrupa Yeşil Başkenti olmak üzere 11 ülkeden, 13 kent aday olmuştur. Avrupa Birliği'nin 16 Kasım 2016'da açıkladığı 2019 yılı yeşil başkent aday kentleri listesine göre, bu kentler Arad, Bolonya, Floransa, Funchal, Gent, Lahti, Lizbon, Oslo, Peç, Seville, Strazburg, Tallin ve Vroslov'dur. Hali hazırda 2019 yılı Avrupa Yeşil Başkentini seçmek üzere değerlendirme çalışmaları devam etmektedir.

Bu çalışmada yeşil başkent kavramı ve bugüne kadar yeşil başkent unvanını taşımaya hak kazanan kentler öne çıkan yönleriyle incelenmiştir. Yapılan inceleme göstermektedir ki, yeşil başkentlerin deneyimlerinden alınacak çok ders vardır. Bu bağlamda, tek başına, yeşil başkentlerin bu unvanı elde ettikten sonraki kazanımlarının incelenmesi dahi aydınlatıcı ve ufuk açıcı olacaktır. Ancak daha geniş faydalar Avrupa Yeşil Başkentlerinin tüm göstergelere göre derinlemesine incelenmesi ile temin edilebilecektir.

Referanslar

1. Diler, G. (2012) Avrupa Birliği'nin İlk Yeşil Başkenti Stockholm, *EKOYAPI Dergisi*, 9, 90-94.
2. EUROPEAN COMMISSION (2010a), Making Our Cities Attractive and Sustainable, European Union Publications, Belgium
3. EUROPEAN COMMISSION (2010b), Stockholm European Green Capital 2010, European Union Publications, Belgium.
4. EUROPEAN COMMISSION (2011), Hamburg European Green Capital 2011, European Union Publications, Belgium
5. EUROPEAN COMMISSION (2012a), Nantes European Green Capital 2013, European Union Publications, Belgium.
6. EUROPEAN COMMISSION (2012b), Vitoria – Gasteiz European Green Capital 2012, European Union Publications, Belgium.
7. EUROPEAN COMMISSION (2013), Copenhagen European Green Capital 2014, European Union Publications, Belgium
8. EUROPEAN COMMISSION (2016a), FAQ [http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/about-the-award/faqs/] Erişim Tarihi (02.01.2017).
9. EUROPEAN COMMISSION (2016b), Record Number of European Cities Apply for Green Awards [http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital] Erişim Tarihi (01.01.2017).
10. European Green Capital Web Site, [http://www.europeangreencapital.eu] Erişim Tarihi (01.12.2016).
11. Metin, S. (2012) Avrupa'nın Üçüncü Yeşil Başkenti, Vitoria – Gasteiz, *EKOYAPI Dergisi* (10) 120-125.
12. MINISTRY OF URBAN DEVELOPMENT AND ENVIRONMENT (2012), Hamburg – European Green Capital 2011, Final Report, Freie und Hansestadt Hamburg Publication

13. Şahin, H. (2012) Avrupa'nın Dördüncü Yeşil Başkenti: Nantes, *EKOYAPI Dergisi*, 11, 92-96.
14. The City of Bristol, Bristol Application for European Green Capital Award, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2015-bristol/>] Erişim Tarihi (01.01.2017).
15. The City of Copenhagen, Copenhagen Application for European Green Capital Award, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2014-copenhagen/>] Erişim Tarihi (05.12.2016).
16. The City of Essen, Essen Application for European Green Capital Award, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2017-essen/>] Erişim Tarihi (22.12.2016).
17. The City of Hamburg, Hamburg Application for European Green Capital Award, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2011-hamburg/>] Erişim Tarihi (11.12.2016).
18. The City of Ljubljana, Ljubljana Application for European Green Capital Award, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2016-ljubljana/>] Erişim Tarihi (25.12.2016).
19. The City of Nantes, Nantes Application for European Green Capital Award, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2013-nantes/>] Erişim Tarihi (01.12.2016).
20. The City of Nijmegen, Nijmegen Application for European Green Capital Award, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2018-nijmegen/>] Erişim Tarihi (03.01.2017).
21. The City of Stockholm, Stockholm Application for European Green Capital Award – Revised Version, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2010-stockholm/>] Erişim Tarihi (10.11.2016).
22. The City of Stockholm, Stockholm, The First European Green Capital Final Report [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2010-stockholm/>] Erişim Tarihi 10.11.2016
23. The City of Vitoria – Gasteiz, European Green Capital Award 2012-2013 Vitoria-Gasteiz, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2012-vitoria-gasteiz/>] Erişim Tarihi (01.01.2017).
24. The City of Vitoria – Gasteiz, Vitoria – Gasteiz 2012 European Green Capital, Final Report, [<http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/2012-vitoria-gasteiz/>] Erişim Tarihi (10.12.2016).
25. Tuna, R. (2012) Avrupa Yeşil Başkentleri, *EKOYAPI Dergisi*, 8, 112-118.
26. Yalçın, Ö. (2012) Avrupa Yeşil Başkent Unvanı Üzerine, *Mimarlık Dergisi*, 367.
27. Yener, H. (2012) Avrupa'nın Beşinci Yeşil Başkenti: Kopenhag, *EKOYAPI Dergisi*, 12, 84-86.